[שֶׁלֹּא יֵרָאֶה לָנוּ חָמֵץ בְּפֶסַח]

כ שֶׁלֹּא יֵרָאֶה חָמֵץ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵינוּ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאוֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ. וְאֵין אֵלֶּה שְׁנֵי לָאוִין בְּשָׁנֵי עִנְיָנִים, אֲבָל הֵם בְּעִנְיָן אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, פָּתַח הַכָּתוּב בְּחָמֵץ וְסִיֵּם בִּשְׂאוֹר, לוֹמַר לְךָ הוּא חָמֵץ הוּא שְׂאוֹר, כְּלוֹמַר אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין הֶחָמֵץ עַצְמוֹ וּבֵין דָּבָר הַמַּחְמִיץ.

מִשָּׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּשֹׁאָר מִצְוֹת הַפֶּסַח. דְּיֵנֵיהּ מְבֹאָרִים בְּפְסָחִים. וְנוֹהֶגֶת בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן בִּזְכָרִים וּנְקֵבוֹת. וְעוֹבֵר עָלֶיהָ וְלָקַח חָמֵץ בְּפֶסַח וְהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּתוֹ לוֹקֶה, אֲבָל אִם לֹא הוֹצִיאוֹ מִקֹּדֶם הַפֶּסַח מִבֵּיתוֹ אֵינוֹ לוֹקֶה עָלָיו לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

[מִצְוַת סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם]

כא לְסַפֵּר בְּעִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן כָּל אֶחָד כְּפִי צַחוּת לְשׁוֹנוֹ, וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ הַשֵּׁם עַל כָּל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה לָנוּ שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ וגו'. וּכְבָר פֵּרְשׁוּ חֲכָמִים דִּמְצַוַת הַגָּדָה זוֹ הִיא בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן בְּשָׁעַת אֲכִילַת מַצָּה. וּמַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב "לְבִנְךָ" לָאו דַּוְקָא בְּנוֹ אֶלָּא אֲפִלּוּ עִם כָּל בְּרִיָּה.

וְעִנְיַן הַמִּצְוָה שֶׁיִּזְכֹּר הַנִּסִּים וְהָעִנְיָנִים שֶׁאֵרְעוּ לַאֲבוֹתֵינוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְאֵיךְ לָקַח הָאֵל יִתְבָּרַךְ נִקְמָתֵנוּ מֵהֶן. וַאֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ אִם אֵין שָׁם אֲחֵרִים חַיָּב לְהוֹצִיא הַדְּבָרִים מִפִּיו, כְּדֵי שֶׁיִּתְעוֹרֵר לִבּוֹ בַּדָּבָר, כִּי בַּדִּבּוּר יִתְעוֹרֵר הַלֵּב.

מִשָּׁרְשֵׁי מִצְוָה זוֹ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּקָרְבַּן הַפֶּסַח. וְאֵין מִן הַתְּמַהּ אִם בָּאוּ לָנוּ מִצְוֹת רַבּוֹת עַל זֶה, מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי הוּא יְסוֹד גָּדוֹל וְעַמּוּד חָזָק

בְּתוֹרָתֵנוּ וּבֶאֱמוּנָתֵנוּ. וְעַל כֵּן אָנוּ אוֹמְרִים לְעוֹלָם בְּבִרְכוֹתֵינוּ וּבִתְפִלּוֹתֵינוּ "זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם", לְפִי שֶׁהוּא לָנוּ אוֹת וּמוֹפֵת גָּמוּר בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְכִי יֵשׁ אֱלוֹהַּ קַדְמוֹן חָפֵץ וְיָכוֹל פּוֹעֵל כָּל הַנִּמְצָאוֹת, אֵל הַיֵּשׁ שֶׁהֵם [תְּלוּיִים] עָלָיו וּבָיְדוֹ לְשַׁנּוֹתָם—אֵל הַיֵּשׁ—[כְּפִי] שֶׁיַּחְפֹּץ בְּכָל זְמַן מִן הַזְּמַנִּים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּמִצְרַיִם שֶׁשִּׁנָּה טִבְעֵי הָעוֹלָם בִּשְׁבִילֵנוּ, וְעָשָׂה לָנוּ אוֹתוֹת מְחֻדָּשִׁים גְּדוֹלִים וַעֲצוּמִים, הֲלֹא זֶה מְשַׁתֵּק כָּל כּוֹפֵר בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וּמְקַיֵּם הָאֱמוּנָה בִּידִיעַת הַשֵּׁם, וְכִי הַשְׁגָּחָתוֹ וִיכָלְתּוֹ בַּכְּלָלִים וּבַפְּרָטִים כֻּלָּם.

דַּיֵּנֵי הַמִּצְוָה, כְּגוֹן הַסֵּדֶר שֶׁחַיָּבִין יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת בַּלַּיְלָה הַזֶּה בְּעִנְיַן סְעֻדָתָן, וְהַכּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן שֶׁחַיָּבִין לִשְׁתּוֹת וְשִׁעוּרָן, וּמְזִיגָתָן, וְסִדּוּרָן. וְהֵנֵנִי כּוֹתֵב לְךָ בְּנִי הַסֵּדֶר בְּקִצָּרָה בַּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּיו מִפִּי חַכְמֵי הַדּוֹר בְּדִיּוּק:

בְּתְחִלָּה מְבִיאִין מַיִם וְנוֹטְלִין יָד אַחַת בִּשְׁבִיל כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ שֶׁצְּרִיכִין לְטוֹל, וְהָכִי אִיתָא בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק כֵּיצַד, שֶׁבַּכּוֹס מַסְפִּיק נְטִילַת יָד אַחַת, וְאֵין מְבָרְכִין עַל נְטִילָה זוֹ. וְאִם רָצָה לִטּוֹל שְׁתֵּי יָדָיו לַכּוֹס נוֹטֵל בְּלֹא בְּרָכָה.

וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וּמְקַדֵּשׁ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן לְאַחֲרָיו. וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו וּמְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם וּמְטַבֵּל בְּיֶרֶק וּמְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" לְפָנָיו, וּלְאַחֲרָיו אֵינוֹ מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת" וְכוּ', לְפִי שֶׁיַּמְתִּין עַד שֶׁיֹּאכַל הַמָּרוֹר וְאָז יְבָרֵךְ "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת" עַל הַמָּרוֹר וְעַל הַיֶּרֶק. וְאֵין כָּל מַה שֶׁעָשָׂה בֵּינְתַיִם הַפְסָקָה כְּמוֹ שֶׁנִּפְרַשׁ.

וְאַחַר שֶׁאָכְלוּ מִן הַיֶּרֶק בַּחֲרֹסֶת מוֹזְגִין כּוֹס שֵׁנִי, וְקוֹרִין הַהַגָּדָה עִם שְׁנֵי

פְּרָקִים מִן הַהַלֵּל, וְנוֹטְלִין הַיָּד אַחַת, וּמְבָרֵךְ "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ" וכו' עַל כּוֹס הַשֵּׁנִי וְשׁוֹתִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וְלֹא אַחֲרָיו "עַל הַגֶּפֶן".

וְאַחַר שֶׁשָּׁתוּ כּוֹס שֵׁנִי נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וּמְבָרְכִין עַל נְטִילַת יָדַיִם, וְנוֹטְלִין חֲצִי מַצָּה וּמַנִּיחִין אוֹתָהּ עַל שֻׁלְחָנוֹ וּמְבָרְכִין עַל הַחֲצִי הַמּוֹצִיא וְלֶאֱכֹל מַצָּה, וְנוֹטְלִין חֲזֶרֶת וּמְבָרְכִין לֶאֱכֹל מָרוֹר וְאוֹכְלִין מִמֶּנּוּ בְּטִבּוּל בַּחֲרֹסֶת, וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה לְפִי שֶׁנִּפְטְרָה בִּבְרָכָה שֶׁבֵּרְכוּ בַּיֶּרֶק תְּחִלָּה, דְּהָכִי מְתוּכַח בַּגְּמָרָא דְּלָא הָוֵי הַפְסָקָה לְעוֹלָם שֶׁנִּצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בַּדָּבָר שְׁנֵי עִנְיָנִים, שֶׁיַּעֲקֹר הָאָדָם דַּעְתּוֹ מִן הָעִנְיָן, כְּגוֹן דְּאָמְרִי "הַב וְנִבְרֵיךְ", וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְכֵן שֶׁלֹּא יְהֵא בְּאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי הַדְּבָרִים בְּיַחַד, כְּגוֹן מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מְשִׁחֵי וּבְרוּכֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לָא אֶפְשָׁר.

וְאַחַר שֶׁאוֹכְלִין מִן הַמָּרוֹר בְּטִבּוּל כּוֹרְכִין מִמֶּנּוּ עַל גַּבֵּי מַצָּה וְאוֹכְלִין, וְאַחַר כָּךְ אוֹכְלִין סְעֻדָּתָן, וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְעַט מַצָּה זֵכֶר לַפֶּסַח שֶׁהָיָה נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע, וְאֵין אוֹכְלִין עוֹד כָּל הַלַּיְלָה שֶׁלֹּא לְסַלֵּק טַעַם הַמַּצָּה מִן הַפֶּה, דְּכְתִיב "מִדֶּבַשׁ לְפִי", אֲבָל מַיִם וַדַּאי שׁוֹתִין שֶׁאֵין הַמַּיִם מְפִיגִין הַטַּעַם. וְכֵן שׁוֹתִין גַּם כֵּן תְּרֵי כָּסֵי דְּמִצְוָה כִּי לֹא נִדְחָה מִצְוָה מִטַּעַם זֶה.

וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, וְאֵין מְבָרְכִין עַל נְטִילַת יָדַיִם, ומוֹזְגִין כּוֹס שְׁלִישִׁי, וּמְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וּבוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, אֲבָל לֹא לְאַחֲרָיו עַל הַגֶּפֶן. וְאַחַר כָּךְ

מוֹזְגִין כּוֹס רְבִיעִי וְגוֹמְרִין עָלָיו אֶת הַהַלֵּל, וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, אֲבָל אַחֲרָיו מְבָרְכִין עַל הַגֶּפֶן, וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא דַּעְתָּם לִשְׁתּוֹת עוֹד כּוֹס חֲמִישִׁי.

נִמְצָא לְפִי זֶה שֶׁאֵין מְבָרְכִין בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן אֶלָּא תְּרֵי זְמְנֵי, עַל כּוֹס הַקִּדּוּשׁ וְעַל כּוֹס הַבְּרָכָה, וְעַל הַגֶּפֶן פַּעַם אַחַת אַחַר כָּל הַכּוֹסוֹת. וְאַרְבַּע הַכּוֹסוֹת וּמַצָּה דְּמִצְוָה צְרִיכִין הַסְבָּה.

וְיֶתֶר הַפְּרָטִים מְבֹאָרִים בְּסוֹף פְּסָחִים. וְנוֹהֶגֶת בִּזְכָרִים וּנְקֵבוֹת בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, וְעוֹבֵר עָלֶיהָ בְּטֵל עֲשֵׂה.

[מִצְוַת פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר]

כב לְפִדּוֹת וְלַד חֲמוֹר זָכָר שֶׁנּוֹלַד רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה. וְעִנְיָנָהּ הוּא שֶׁלּוֹקֵחַ הַיִּשְׂרָאֵל שֶׂה אֶחָד וְנוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן בְּפִדְיוֹן בְּכוֹר הַחֲמוֹר, שֶׁהוּא לַשֵּׁם מִן הַטַּעַם שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה, וְהוּא בָּרוּךְ הוּא נָתַנוּ לַכֹּהֵן, וּלְפִיכָךְ פּוֹדֶהוּ הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ, כִּי הַשֵּׁם רָצָה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פִּדְיוֹן בְּשֶׂה.

וְאִם אֵין לוֹ שֶׂה פּוֹדֶהוּ בִּדְמֵי שֶׂה, וּלְפִי שֶׁאֵין דְּמֵי הַשִּׁיוּת שָׁוִין אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: עַיִן יָפָה בְּסֶלַע, רָעָה בַּחֲצִי סֶלַע, וּבֵינוֹנִית בִּשְׁלִשָׁה זוּזִים, וּזְמַן הַפִּדְיוֹן עַד שִׁלְשִׁים יוֹם. וְהַשֶּׂה חֻלִּין בְּיַד כֹּהֵן, וְהַחֲמוֹר בְּיַד יִשְׂרָאֵל.

מִשְׁרְשֵׁי מִצְוָה זוֹ כְּדֵי שֶׁיִּזְכְּרוּ הַיְּהוּדִים לְעוֹלָם הַנֵּס שֶׁעָשָׂה לָהֶם הָאֵל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהָרַג כָּל בְּכוֹרֵיהֶם שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַחֲמוֹרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב.

דִּינֵי הַמִּצְוָה כְּגוֹן שֶׁתַּפּוּת הַנָּכְרִי אוֹ מְקַבֵּל חֲמוֹר מִמֶּנּוּ לְהִשָּׁפֵל בּוֹ, וְדִין גּוֹי